

Tolerante *Tilia*'s: ze bestaan!

Er is behoorlijk wat discussie over welke linde druipvrij is, maar er zijn er voldoende onbetwist om rustig aan te planten

In de enquêteresultaten van Luizen-editie van Bomenmonitor geeft een groot aantal boombeheerders aan dat zij weten welke lindesoorten tolerant zijn tegen bladluis. Zij planten deze dan ook aan vanuit die gedachte. Klopt het dat zij voldoende resistent zijn? Wandelende encyclopedie Cees van Casteren, productiemanager bij Van den Berk Boomkwekerijen, bekijkt wat beheerders aanplanten en geeft zijn mening hierover.

Auteur: Santi Raats Foto's: Van den Berk Boomkwekerijen

Beheerders uit de enquête geven graag toe dat zij weten welke linde ze moeten aanplanten wanneer zij beheren met het oog op beperking van luizenoverlast. Zij noemen, in willekeurige volgorde, *Tilia x europaea* 'Pallida', *Tilia tomentosa*, *Tilia cordata* 'Greenspire', *Tilia cordata* 'Böhlje', *Tilia x europaea* 'Euchlora', *Tilia platyphyllos*, *Tilia americana* 'Columnare', *Tilia americana* 'Nova', *Tilia henryana* en *Tilia mongolica*. Sommigen melden dat 'de meeste cordata-types' resistent zijn, een ander geeft aan dat 'de meeste americana-types' weinig bladluis tonen.

Niet tolerant

Cees van Casteren, die onlangs maar liefst zijn veertigjarige jubileum vierde bij Van den Berk Boomkwekerijen, reageert *Tilia platyphyllos* en *Tilia americana*-types zijn helemaal niét tolerant! We hebben van deze soorten grote staan van 10 meter hoog met een diktemaat 70, 80, 90 centimeter, maar deze krijgen ook bladluis. En roetdauw, de schimmel die leeft op de uitwerpselen van de luizen. Hierdoor wordt het blad zwart. *Tilia americana*-selecties zitten pas echt onder de luizen. Ook durf ik te stellen dat de meeste *Tilia cordata*-types juist niét tolerant zijn. Wellicht baseren cordata-waarnemingen zich op

de uitzonderlijk goede weersomstandigheden van dit jaar waarin bladluis zich minder laat zien, maar bij schommelende weersomstandigheden zoals een zonnige dag, waarna een regenachtige dag en dan weer een zonnige dag, is er meer bladluis. Tolerantie moet je bekijken over een heel aantal jaren bekijken.'

Na een lichte overpeinzing over de discrepantie tussen wat een beheerder in zijn hoofd heeft, en zijn eigen sortimentskennis: 'Op de kwekerij werken we met een hoogwerker, waardoor we hoog in de bomen werken. Aan den lijve ondervinden wij dat deze bomen plakken. Bovendien zitten we met onze neus op de luis, dus we zien ze ook. Het is heel goed mogelijk dat beheerders onder hun lindes doorrijden, en daardoor niet hetzelfde waarnemen en daardoor denken dat deze lindes tolerant zijn. Ook kan een waarneming vertekend zijn, zoals ik al eerder zei: als het goed weer is, is de luizendruk heel laag. Als slecht weer zich sterk afwisselt met goed weer, dan is de luizendruk groter. Wellicht neemt men in goede zomers onterecht aan dat bepaalde lindesoorten en selecties het goed doen omdat ze luistolerant zouden zijn.'

Redelijk tolerant

Tilia x europaea 'Pallida', in de top drie van de handel, is gelukkig redelijk zuiver. Hij heeft minder snel last van luis en als hij er eenmaal wel last van krijgt, bevat hij kleinere hoeveelheden luis dan minder tolerante lindes.

Tilia x europaea 'Euchlora' neigt naar de tolerantie hoek: 'Euchlora' is toleranter dan 'Pallida',

Tilia americana 'Nova'

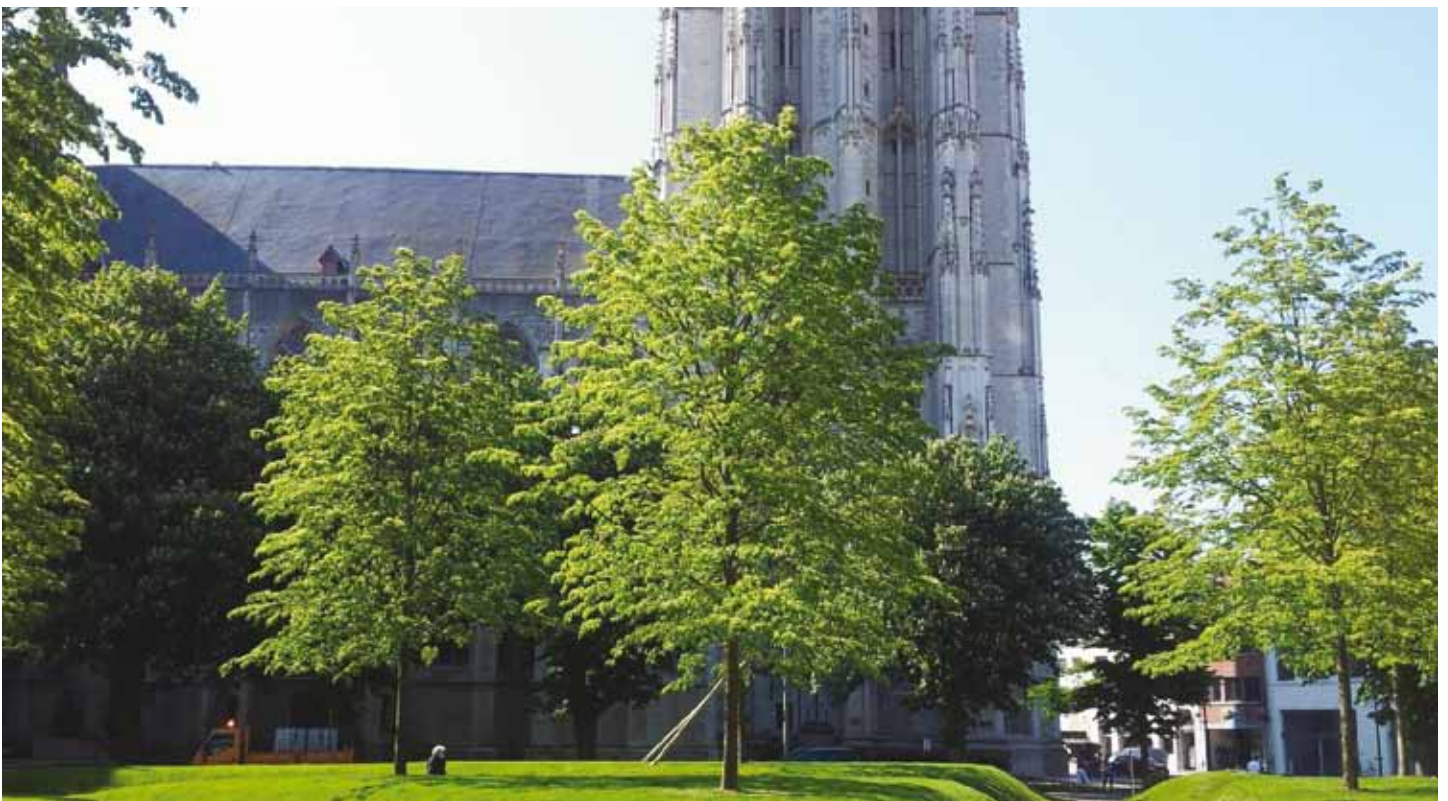
***Tilia mongolica* 'Buda'**

Herkomst uit Hongarije. Naar schatting sinds een jaar of vijf op de markt is *Tilia mongolica* 'Buda'. Deze is nog redelijk onbekend en dus onbemind, maar zijn eigenschappen zijn veelbelovend. Het is een nieuwe variëteit van *mongolica*, maar hij groeit sneller en heeft een groter, glanzender en sierlijker blad. Vormt een piramidale kroon met sierlijk afhangende bruinrode twijgen. Grofgetand, donkergroen blad. Uitermate geschikt als laan- en straatboom. Hij is nagenoeg luisvrij. Hij is als alternatief voor 'Pallida' ook heel erg geschikt als leilinde. 100 procent druipvrij, ofwel vrij van luis.

***Tilia x flavescens* 'Glenleven'**

Herkomst uit Canada, 1962. Kan een hoogte bereiken van 18 tot 25 meter en een breedte van circa 15 meter. Vormt een gelijkmatige ronde kroon met een kaarsrechte stam en opgaand groeiende takken. Rond tot hartvormig blad, glanzend donkergroen en 6 tot 10 centimeter lang en blijft tot laat in de zomer mooi groen en in de herfst lang aan de boom. De bloemen hangen in tuien van 7 tot 10 centimeter in trossen van vijf tot tien bijeen en zijn geelachtig van kleur. Ze bloeien in juni/juli. De vruchten zijn rond en hebben een doorsnede van 0,6 centimeter, zijn grijsbruin en viltig behaard. Hij is toepasbaar in brede straten en lanen, want het wordt een grote boom. Hij kan in alle grondsoorten en heeft een goede wind- en vorstbestendigheid. Deze Canadese selectie uit *T. x flavescens* heeft in zijn jeugd een sterke groei, maar neemt later in groeikracht af. 'Glenleven' is een cultivar die pas vrij recent in Europa op de markt is gekomen en waar nog niet veel ervaring mee is opgedaan. Goed bestand tegen warmte van stedelijke omgeving. Tolerant tegen bladluis.

Tilia cordata 'Greenspire'

Tilia heterophyla 'Prestige'

Oorspronkelijk uit de Verenigde Staten, anno 1976. Hij wordt 12 tot 15 meter hoog, zijn kroon is smal en eirond. Zijn blad is breed en eirond, glanzend en donkergroen. Het blad wordt 8 tot 13 centimeter groot. De bloemen hangen in tuilen van tien tot twintig bijeen en zijn roomkleurig. Hij is geschikt als laan- en straatboom, is toepasbaar in alle grondsoorten en heeft een goede windbestendigheid. Deze is te vergelijken met *Tilia americana*-soorten gezien zijn grote blad en flinke groei. Maar hij blijft op termijn smaller in de kroon; bij een lengte van 15 meter blijft de kroon zo'n 6 meter breed. Ook deze *Tilia heterophyla 'Prestige'* is, ondanks zijn introductie in 1976, nog redelijk nieuw en onbekend. Boomkwekerij Van den Berk begon twaalf jaar geleden met vijf stuks op de kwekerij. Rond 2008/2009 werd daar de stap gewaagd naar veredeling hiervan. Inmiddels worden er jaarlijks enkele tientallen van opgeplant. Tolerant tegen bladluis.

Tilia mandshurica

Afkomstig uit Mantsjoerije. Grote boom, ronde kroon tot circa 20 meter. Het blad is zeer variabel: 6 tot 15 centimeter lengte, maar soms heeft hij bladeren tot 20 centimeter lengte. De bladeren zijn helder groen en aan de onderkant licht zilvergrijs behaard. Hij bloeit in juli, in tuilen van zeven tot tien stuks crèmebruin behaarde bloemen. Deze is te vergelijken met een zaailing van *Tilia tomentosa*, maar is groen van blad en groeit waaivormig uit: zijn eenjarige scheuten zijn anderhalf tot twee meter lang en gaan hangen. Het is een ietwat onopvallende boom die ook te vergelijken is met de zilverlinde. Het is dan wel een Aziat, maar hij is prima winterhard. Tolerant tegen bladluis.

Tilia cordata 'Savaria'

Dit is een Hongaarse selectie van *cordata*, uit het jaar 2000. Hij bereikt een hoogte van 12 tot 20 meter. Zijn twijgen zijn groen, later rood-bruin. Het blad is 7 tot 12 centimeter. De bloemen hangen in tuilen van vijf tot negen bijeen en zijn geel tot roomkleurig. Hij bloeit in juni/juli. Hij kan prima toegepast worden als laan- en straatboom. Hij verdraagt alle grondsoorten en is ook droogte- en (zee)windbestendig. Niet gevoelig voor bladluis. De habitus-groei is hetzelfde als die van 'Greenspire', dus breed-piramidaal. Het verschil met 'Greenspire' is dat hij dikker en steviger blad heeft. Omdat dit blad harder en dikker is, is het minder mals en sappig om te eten voor de luis. Daarom is hij luistoleranter. Een ander voordeel van 'Savaria' ten opzichte van 'Greenspire' is dat hij beter verankert. 'Greenspire' wil nog wel eens schuin-waaien...

Tilia 'Neglect'

Zijn herkomst ligt bij Boomkwekerij Van den Berk, anno 1990. Hij bereikt een hoogte van 25 tot 30 meter. Zijn kroon is eirond tot breed eirond. Het blad is 15 tot 22 centimeter lang, breed eirond met een hartvormige bladvoet en is donkergroen van kleur. Zijn bloemen zijn lichtgeel. Bloeit in juli. Niet gevoelig voor bladluis.

Vakkenis ontbreekt vaak bij gemeentes

Boomadviseur Jan P. Mauritz: 'In het stedelijke gebied zijn de standplaatsen boven en onder het maaiveld, de soort bodem, de pH, de voedingstoestand, het vochtleverend vermogen van de grond en noem zo maar op, van belang voor het voortbestaan voor een stadsboom. Dit zijn beduidend andere omstandigheden dan op de kwekerij, waar men als primair doel heeft om de boom zo snel mogelijk groot te krijgen. Beheerders moeten dus goed in de oren knopen dat zij, naast de hierboven beschreven informatie, de informatie van het stedelijk gebied goed in relatie brengen met de wensen en verlangens van de gewenste boomsoort. Als deze kenmerken niet te combineren zijn, moet je een andere boomkeuze maken die wel past. Voor het goed uitvoeren van dit proces heb je wel de nodige vakkennis nodig. Die ontbreekt nu vaak bij gemeentes.' Dat ervaringen deels persoonlijk zijn, blijkt wanneer Mauritz verklaart andere ervaringen te hebben met de resistentie van *Tilia* tegen bladluizen: 'Ik vind de *Tilia americana*-types wel behoorlijk resistent. *Tilia x europaea* 'Euchlora' is absoluut niet resistent: dit voorjaar zijn er in de gemeente Westland maar liefst 28 stuks omgezaagd omdat ze zoveel overlast van honingdauw gaven. *Tilia mongolica* 'Buda', *Tilia heterophylla* 'Prestige', *Tilia mandshurica*, *Tilia cordata* 'Savaris' en *Tilia neglecta* zijn zeer beperkt tot niet in cultuur.'

Tilia henryana

stelt Van Casteren. 'Het kan zijn dat 'Euchlora', of een andere redelijk tolerante soort, geplaagd wordt in bepaalde gemeentes, maar ik vraag me dan altijd sterk af in welke groeiomstandigheden zij staan. Wanneer een gezonde boom op een slechte standplaats staat, is hij altijd gevoelig voor ziekten en plagen.'

Tolerant, maar niet overal geschikt

Tilia henryana en *Tilia mongolica* zijn volgens de ervaringsdeskundige absoluut zuiver. Maar hier blijkt maar weer 'de juiste boom op de juiste plaats', want deze twee makkers kun je onmogelijk overal gaan aanplanten. 'Zowel *Tilia henryana* als *Tilia mongolica* kun je niet massaal in het openbaar groen aanplanten. *Mongolica* groeit bijna niet; elk jaar maar zo'n 30 centimeter. De blaadjes zijn 2 bij 2 centimeter. Het is eerder een parkboom, of leuk voor in een kleine tuin. *Tilia henryana* is te fijn, hij heeft een minder grote kroon en groeit ook weinig. Ze zijn duurder omdat ze op de kwekerij moeilijk te veredelen zijn en het lang duurt voordat ze zijn opgekweekt. Deze twee kun je dus onmogelijk als beplanting inzetten langs wegen en snelwegen, waar je als beheerder wilt dat de linde vlug de hoogte inschiet en volume krijgt. Neem in die gevallen gewoon een 'Greenspire' 'Böhlje', of 'Pallida'. Luizenbestrijding is op veel plekken langs wegen namelijk geen issue. Maar ook staan deze grote prachtige jongens prima in openbare ruimtes in de stad, natuurlijk mits daar geen

Tilia europaea 'Pallida'

Lijst met niet resistente, redelijk resistente en resistente Tilia volgens Cees van Casteren, productiemanager Van den Berk Boomkwekerijen.

Niet resistent

Tilia cordata 'Greenspire'
Tilia cordata 'Böhlje'
Tilia platyphyllos
Tilia americana-types

Redelijk resistent

Tilia x europaea ('Pallida')
Tilia x europaea 'Euchlora'

Tolerante Tilia:

Tilia henryana
Tilia mongolica
Tilia tomentosa
Tilia x flavescens 'Glenleven'
Tilia mongolica 'Buda'
Tilia heterophylla 'Prestige'
Tilia mandshurica
Tilia cordata 'Savaria'
Tilia 'Neglect'

auto's onder staan.' Van Casteren onderkent dat de beheerder niet alleen moet besluiten welke *Tilia* hij waar aanplant, maar ook een budgetafweging moet maken. 'Dan neemt men soms bladluis op de koop toe...'

Van Casteren probeert via beheerders een denkomslag te bereiken, ook bij de politiek. 'Tegenwoordig wordt er openbaar aanbesteed. De soorten staan vast en daar mag een prijs achter worden gezet. Zo werkt het systeem vandaag de dag eenmaal. Men koopt het plantmateriaal dat men kent. Een beheerder moet behoorlijk zijn nek uitsteken om materiaal uit te testen voor tolerantie; hij kan na een aantal jaren natuurlijk behoorlijk op zijn vingers getikt worden als er dan alsnog luis in zit of dat de boom bevroren is geraakt. Het is voor beheerders altijd de veiligste weg om 'het oude lijstje' aan te houden. Ik probeer de beheerder altijd op de kwekerij te krijgen. Hier kan ik hem of haar enthousiast maken voor soorten, selecties en uitleg verschaffen.'

Tolerant, maar goed toepasbaar

Naast de onbetwist tolerante, maar moeilijk op grote schaal aan te planten *henryana* en *mongolica*, en naast *Tilia tomentosa*, is Van Casteren enthousiast over zes andere *Tilia*: *Tilia flavescens* 'Glenleven', *Tilia mongolica* 'Buda', *Tilia heterophylla* 'Prestige', *Tilia mandshurica*, *Tilia cordata* 'Savaria' en *Tilia* 'Neglect'.

Wat verder te doen?

Beheerders kunnen in de strijd tegen bladluis volgens Van Casteren met name het beste aan hun linde goede groeiomstandigheden meegeven. 'Als je de juiste *Tilia* op de juiste plek zet in een goede groeiplaats, in een luchtige bodem, niet te nat en met een goede zoninval en ervoor zorgt dat hij goed blijft groeien, dan maakt bladluis erg weinig kans. Wanneer vraag je om bladluis? Als je een *Tilia* in de schaduw zet, onder andere bomen of in een plantgat van anderhalve bij anderhalve meter, in het beton.'

Stuur of twitter dit artikel door!

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-4910

Tilia platyphyllos

Tilia cordata 'Böhlje'

Cees van Casteren